

КУРС ПРИГОТУВАННЯ ДО ЖИТТЯ В ПОДРУЖЖІ: ПОТРЕБА, ЗМІСТ І РЕЗУЛЬТАТИ

А. Й. Буковинський

*здобувач кафедри соціальної філософії та філософії освіти
Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.*

Аналізуються необхідність дальшого, ближчого і безпосереднього приготування до життя в подружжі, а також практичний досвід, тематика й логіка проведення курсів в містах Львові, Донецьку та Києві.

Ключові слова: подружжя, сім'я, курси приготування, етапи приготування.

Сучасна соціальна філософія репрезентує різні підходи до аналізу феноменів сім'ї та подружжя. Поряд із консервативним тлумаченнями шлюбно-родинних взаємин існують моделі, що сформувалися внаслідок певних соціальних зрушень, а також під впливом комплексу філософсько-антропологічних узагальнень. Подружжя та сім'я в їх рамках не розглядаються як вічні та незмінні. Відповідно з'являється необхідність переосмислення змісту та значення цих феноменів, передусім у контексті сучасних процесів глобалізації.

Вже у кінці 80-х та початку 90-х рр. ХХ ст. такі соціальні філософи, як Ч. Тейлор, Ю. Габермас, А. Тофлер, Ф. Фукуяма, Е. Рудінеску, Л. Лакроїс, Ф. Адамській та інші, торкаючись теми соціуму, виділяють у своїх роботах сім'ю в окрему сферу досліджень. Варто зазначити, що дана проблематика була у полі зору філософів, передусім тих, що будували завершені філософські системи як-то Гегель або Маркс. А питання природи та сутності сім'ї, подружжя першим розглянув Аристотель, і саме його дефініція родини та шлюбу стала класичними та увійшла не тільки у філософський, але й повсякденний вжиток.

Визначення шлюбу походить від Платона та Аристотеля, які розуміли родину, як первинну структуру суспільства, яка має народжувати та виховувати дітей на благо державі. Так Платон у Законах стверджує: «Відносно будь-якого шлюбу нехай виконується одна вимога: кожна людина має укласти шлюб корисний для держави, а не тільки приємний для нього самого. .... людина має слідувати своїй вічно творчій природі, тому він має залишити після себе дітей і дітей своїх дітей [4, 249-250]»; у «Державі» Платон однозначно стверджує, що «суспільною справою є народження дітей [3, 236]». Аристотель у роботі «Політика» зазначає, що держава утворюється тоді, коли виникає об'єднання між сім'ями і родами задля щасливого життя [1, 80]. Хоча Аристотель і критикує «платонівську державу», як таку, що нездатна функціонувати через хаотичність

міжособистісних стосунків, він, як і Платон, вбачає тільки у рамках держави можливість цілковитої особистісної реалізації індивіда. Аристотель будує чітку схему функціонування: індивід реалізується у сім'ї, об'єднання здорових сімей спроможне створити державу, яка буде опікуватись цими сім'ями [1, 36]. Щасливе життя індивіда відповідно гарантоване у державі, яку формують сім'ї, які є віддзеркаленням ситуації, що панує у державі [1, 18]. У подальшому теза Аристотеля «індивід → сім'я → держава», була розширена та деталізована Г. Гегелем у праці «Філософія права». У третій частині «Філософії права» перший розділ присвячений розгляду сім'ї. Це розташування не випадкове, робота цілком підпорядкована головній ідеї автора – показати умови розгортання світового духу в історії. На початку подається дефініція та значення поняття «моральнісної звичаєвості», а після розділу присвяченому сім'ї, автор, описує функціонування та ознаки громадянського суспільства. Тим самим він тільки підсилює тезу - сім'я є втіленням моральнісного духу та умовою зародження громадянського суспільства. Г. Гегель визначає сім'ю як безпосередню субстанціальність духа, яка виражається у чуттєвій єдності, тобто кохання. У сім'ї найповніше виражається єдність для себе і в собі, тобто член сім'ї є одночасно і у спільноті і індивідом [2, 453].

У наш час приготування молоді до подружжя та сімейного життя необхідніше, ніж будь-коли. У нашій країні ще є сім'ї, які, згідно з давніми звичаями, через поступове виховання або посвячення в ці питання самі піклуються про те, щоб передати молоді цінності, які стосуються подружнього та сімейного життя. Однак зміни, які сталися практично в усіх суспільствах, вимагають, щоб не тільки сім'я, але й суспільство та Церква докладали зусиль до належного приготування молоді до відповідальності за своє майбутнє. Багато негативних явищ, які, на жаль, можна помітити сьогодні в сімейному житті, випливають із факту, що в

нових ситуаціях молодь утратила зі свого поля зору правдиву ієрархію цінностей і, не маючи непорушних критеріїв поведінки, не вміє справлятися з новими труднощами та протистояти їм. Досвід, однак, показує, що молоді люди, добре підготовані до сімейного життя, можуть, на загал, справлятися з ними краще, ніж інші.

Тому держава повинна сприяти кращим та інтенсивнішим програмам приготування до подружжя, щоб усунути, наскільки це можливо, труднощі, з якими бореться стільки сімейних пар, а ще більше – щоб створити позитивні умови для утворення вдалої сім'ї і досягнення нею зрілості.

Приготування до подружжя слід розглядати й здійснювати як поступовий і послідовний процес. Воно складається з трьох фундаментальних етапів, якими є даліше, ближче та безпосереднє приготування.

Даліше приготування розпочинається ще в дитинстві, у тій мудрій сімейній педагогіці, що має на меті вести дітей до відкриття, що вони обдаровані складною і багатю психікою та власною особистістю з її сильними й слабкими сторонами. Це час, коли треба прищепити повагу до кожної справжньої людської цінності, як у міжособових, так і в суспільних відносинах, з тим усім, що має значення для формування характеру, для опанування та належного використання власних схильностей, для розуміння осіб протилежної статі та належного ставлення до них і т.д. Крім того, необхідна, ґрунтовна духовна формація, яка представила б подружжя як правдиве покликання й місію.

На цю основу в подальшому спиратиметься *ближче приготування*, яке, починаючи з відповідного віку й відповідної підготовки, становить приготування до життя в подружжі. Ця підготовка необхідна для того, щоб показати правдиві цінності подружнього життя і застерегти молодь від багатьох необдуманих вчинків, які в подальшому житті людини мають різний руйнуючий вплив. Релігійна та психологічна формація молоді має бути доповнена у відповідний час, залежно від конкретних потреб, приготуванням до життя удвох. Таке приготування, представляючи подружжя як міжособові стосунки чоловіка і жінки, – стосунки, які повинні постійно розвиватися, має заохочувати до поглибленого вивчення питань подружньої статевої та відповідального батьківства й пов'язаних із ними фундаментальних медично-біологічних знань. Воно знайомитиме з добрими методами виховання дітей, сприяючи також у набутті базових елементів, потрібних для впорядкованого ведення сімейного життя (постійна праця, достатні фінансові засоби, вміле керування ними, ведення домашньої економіки тощо).

Нарешті, не можна знехтувати приготуванням до сімейного служіння, до братерства й співпраці з іншими сім'ями, до активної участі в групах, товариствах, рухах та ініціативах, що мають на меті людське і суспільне благо сім'ї.

Безпосереднє приготування до подружжя повинно відбуватися в останніх місяцях, а особливо в останніх тижнях перед весіллями, щоб таким чином надати нового значення, нового змісту й нової форми тому, що називається передподружнім іспитом. Необхідність такого приготування, яка існувала завжди й у кожному випадку, стає тим нагальнішою у випадку наречених, у яких ще виявляються недоліки й труднощі в плані стосунків та відсутності практики сімейного життя.

Сім'я і суспільство повинні почувати себе задіяними на різних етапах приготування до подружжя, яке описане тут лише в загальних рисах. Бажано, щоб державні, церковні і громадські структури, зацікавлені відповідними ініціативами, які мали б полегшити майбутнім подругам повне усвідомлення серйозності їхнього вибору, постаралися видати програми з приготування, формації і супроводу сімей. Ці програми повинні насамперед встановити обсяг тем, час тривання й методи «підготовчих курсів», зі збереженням рівноваги між різними аспектами: доктринальним, педагогічним, юридичним і медичним, які стосуються подружжя, і надати їм таку структуру, щоб ті, хто готується до подружжя, отримали не лише інтелектуальний вишкіл, а й почувалися заохоченими до активного включення в життя спільноти.

Це стосується передовсім молодих сімей, які в контексті нових цінностей та нової відповідальності, зокрема в перші роки після одруження, більше за інших наражені на можливі труднощі, як, наприклад, ті, що пов'язані зі взаємним пристосуванням до спільного життя чи народженням дитини. Треба, щоб молоді сім'ї вміли сердечно прийняти й розумно використати дискретну, тактовну та великодушну допомогу інших сімей, які вже мають певний подружній і сімейний досвід. Таким чином, у лоні подружньої спільноти здійснюватиметься взаємний обмін присутності й допомоги між усіма сім'ями, у якому кожна сім'я служитиме іншим своїм людським досвідом. Ця взаємна допомога сімей становитиме один з найпростіших, найбільш ефективний і, до того ж, усім доступний засіб передавання цінностей. У такий спосіб молоді сім'ї не обмежаться лише прийняттям допомоги, але, у свою чергу, завдяки цій допомозі, через своє життя та активне залучення стануть джерелом збагачення для інших сімей, утворених раніше. Ведучи діяльність серед молодих сімей, держава по-

винна звернути особливу увагу на виховання їх до життя в подружній любові з великим почуттям відповідальності щодо її вимог єдності та служіння життю, а також навчити поєднувати інтимність сімейного життя зі спільною та великодушною працею для побудови людського суспільства. Коли через народження дітей подружня пара стане сім'єю у повний та особливий спосіб, держава буде близькою до батьків, щоб вони прийняли своїх дітей і любили їх як дар, беручи на себе з радістю працю служіння їм у їхньому людському та духовному зростанні.

У світлі такої відповідальності треба також розуміти важливість належного приготування тих, хто буде особливо задіяний у це приготування. Серед різних ініціатив необхідно заснувати Інститут із вивчення питань сім'ї або Інститут сім'ї і подружнього життя.

Нами сформовано програму, яка в своїй суті відображає вищевказані принципи і виконує відповідні завдання. В місті Києві програма має назву «Щаслива сім'я» і діє з 2006 р. по даний час при Головному управлінні в справах сім'ї, молоді і спорту КМДА. Також в 2008 р. в Донецьку у співпраці і за фінансової підтримки управління в справах сім'ї і молоді та міжнародних зв'язків Донецької міської ради був проведений експериментальний курс, який отримав позитивні відгуки та результати. Ці курси проводяться і можуть проводитись у приміщеннях: районних адміністрацій, ВРАЦС (відділи реєстрації цивільного стану), районних управлінь освіти, соціальних служб для сім'ї і молоді, середніх шкіл, іншої комунальної власності.

Станом на 2011 р. приготовано понад 20000 пар наречених. Курс проводить група фахівців, а саме: особа, яка відповідальна за цілий курс (соціолог, методист, духовна особа, тощо); лікар або особа, що має відповідну освіту; психолог; відповідно приготована подружня пара, юрист.

Цей курс дає можливість нареченим:

- краще пізнати один одного;
- обговорити і обдумати основні теми, які стосуються природи і сутності подружжя та родинного життя;
- побачити і визначити роль сім'ї у житті держави;
- осмислити значення духовності в житті людини та подружжя;
- без поспіху прийняти остаточне рішення.

Філософія програми скерована на збільшення добра. Кожна думка, звернена до людини, розкриває красу цього добра, яке може бути, або вже є в стосунках між хлопцем і дівчиною, між нареченою і нареченим, між чоловіком і дружиною. Ми допомагаємо суспільству подивитися на родину, як на спільноту осіб, які

прагнуть узаконити й утривалити це щастя, яке вони черпають з буття разом. І тоді родина сама собою починає преобразжати суспільство. Наскільки ми будемо інвестувати в родину – настільки родина буде реалізовувати наші очікування. Якщо держава, опираючись на такі принципи, закладе інвестицію в родину, то ця родина навзаєм буде реалізовувати і державу – як чесні платники податків, як добрі вихователі, як люди, які відкриті на потреби і допомогу ближнім, загалом, як соціально свідомі громадяни в дуже широкому і позитивному значенні цього слова. Ця і подібні програми скеровані на попередження можливих проблем і негараздів у сім'ї, адже набагато легше попередити проблему, аніж пізніше її вирішувати.

Отже, курс приготування молоді і наречених до життя в подружжі сформований за наступною логічною тематикою.

Тема 1. Вступ і основні поняття подружжя.

Мета – надати інформацію про необхідність належної підготовки молоді до подружнього життя.

У вступній зустрічі нареченими необхідно донести важливість приготування до життя в подружжі, аргументуючи статистикою розлучень в Україні. Потрібно, щоб учасники зрозуміли основну причину розлучень, яка полягає в не підготованості до життя в подружжі, часто великого, а то і повного нерозуміння сутності подружнього життя. Виконання цього завдання досягається поясненням основних причин та тлумаченням визначень понять, які дають підстави двом особам прийняти позитивне рішення, щодо створення сім'ї. Це поняття – любові, довіри, вірності і чесності.

Тема 2. Почуття і діалог.

Мета – показати і розкрити важливу роль почуттів і діалогу у житті подружжя.

Для плідної і змістовної комунікації в подружньому житті необхідно знати і практикувати основні засади діалогу та розуміти основну причину виникнення непорозумінь та конфліктів. Ця причина полягає в нерозумінні почуттів двох людей, тому що подружжя на загал недооцінює їхнього значення та часто не розуміє необхідності ділення своїми почуттями, особливо це стосується неприємних почуттів.

Аналізується основні складові подружнього діалогу та пояснюються основні його засади:

- важливіше слухати, аніж говорити тобто пріоритет слухання;
- ділитися думками, а не сперечатися;
- розуміти один одного, а не оцінювати.

Також учасникам доноситься важливість і особливості невербального спілкування.

Тема 3. Любов чи закоханість.

Мета – показати і розкрити різницю між любов'ю і закоханістю в стосунках між хлопцем і дівчиною, нареченим і нареченою.

Учасникам розкриваються основні ознаки любові і закоханості та проводячи відповідний тест учасники отримують можливість ідентифікувати стан своїх стосунків: любов чи закоханість. Також в цій зустрічі ставиться акцент на понятті дружби між подругами – як невід'ємному елементу дару любові.

Тема 4. Мови (сторони, грані) любові.

Мета – усвідомлення можливості та необхідності, за допомогою мов любові підтримки емоційного стану подружжя впродовж цілого їхнього життя.

Ця зустріч проводиться за матеріалами книги Гарі Чемпмена «Мови любові».

Тема 5. Дозрілість в прийнятті рішень. Життєві цінності і пріоритети. Статеве співжиття.

Мета – визначити завдання, які стоять перед нареченими в дошлюбний період та проаналізувати аспекти подружньої зрілості та рівень їх сформованості у наречених.

Ця зустріч допомагає нареченим та іншим парам побачити один одного в світлі різних недоліків їхнього характеру, якими наділена кожна особа. Характеризуючи період нареченства, ставиться акцент на необхідності старання до якнайглибшого пізнання між можливим майбутнім подружжям. В цьому контексті, враховуючи результати експрес-дослідження на тему «Уявлення про сім'ю та основні життєві пріоритети сучасної української молоді» проведеного ВБФ «Сім'я» в співпраці з Головним управлінням у справах сім'ї та молоді Київської міської державної адміністрації, Інститутом соціології Міжрегіональної Академії Управління Персоналом та Донецьким Державним університетом інформатики і штучного інтелекту, в жовтні – листопаді 2009 р. виявлено, що 86% молоді вважають нормою статеве співжиття до одруження. Тому, наводячи результати досліджень різних світових інституцій, необхідно показати учасникам в чому виражається негативний вплив на життя особи прийнятого рішення статевого життя поза межами подружжя. Цей вплив відображається в усіх сферах життя людини: емоційній, фізичній, фізіологічній, психологічній, духовній, моральній тощо. Цей аналіз дозволяє більшості учасникам подивитись на це питання з тієї сторони, з якої раніше не задумувались. На цій зустрічі слухачі отримують різноманітні завдання, які допоможуть їм максимально предметно проаналізувати і обговорити удвох питання, які підняті в цій темі.

Тема 6. Віра і прощення.

Мета – показати важливість прощення в житті людини, проаналізувати наслідки не

прощення.

Вступом в цій зустрічі є аналіз «домашніх» завдань, які отримали учасники на попередній зустрічі. Часто виникають питання, які необхідно прокоментувати. Крім того ставиться акцент на цінностях і пріоритетах пари, наскільки вони співпадають і наскільки важливо привести їх до спільного розуміння.

Тема цього заняття допомагає слухачам усвідомити взаємозв'язок між прощенням і близькістю стосунків, побачити наслідки не прощення і в результаті прийняти мотивований вибір в сторону прощення в своєму житті по відношенню до людей, а в особливий спосіб до свого майбутнього чоловіка чи жінки. Враховуючи, що в житті бувають ситуації, коли людина не має достатньо сили простити, то в цій зустрічі говориться про віру людини, з якої можна отримувати чимало благодатей, зокрема необхідну силу, щодо прощення.

Тема 7. Відношення з оточенням.

Мета – показати вплив стосунків з оточуючими нас людьми на внутрішній стан особи та на стосунки в подружжі.

Позитивне відношення до ближніх, творення добра, це ті речі, які викликають в кожного чимало приємних почуттів та емоцій, що в совою чергу формує в людині ті якості, які роблять з неї особистість здатну на співчуття, підтримку, допомогу тощо. Наводячи слухачам приклади відповідних життєвих ситуацій досягається бажаний результат – присутні отримують достатню мотивацію для творення добра в своєму житті.

Тема 8. Подружжя плідність. Методи розпізнавання плідності.

Мета – ознайомити учасників з методами природного планування сім'ї та допомогти усвідомити дар плідності;

Враховуючи те, що переважна більшість осіб, які вступають в стан подружжя дуже мало знають про особливості фізіології чоловічого і жіночого організму, а в подружньому житті статеве життя є невід'ємною його частиною, пропонується курс передбачає зустріч на цю тему. В ній іде мова про методи природного планування сім'ї, їхню суть, переваги та недоліки. Розглядається моральний аспект пов'язаний з застосуванням контрацептивних засобів і життям згідно з циклічною стриманістю. Практикується робота в малих групах з картами спостережень циклу.

Тема 9. Відповідальне батьківство.

Мета – розкрити потребу бути відповідальними батьками і приймати з любов'ю дитину, яка має народитися;

Враховуючи те, що одружившись більшість пар в скорому часі очікують народження першої дитини, на курсі сформовано зустріч на якій демонструється фільм про розвиток

дитини в лоні матері, після якого проводиться його обговорення. Ставляться акценти, щодо підготовки до вагітності, умови, найкращий час для зачаття, розвиток дитини в лоні матері, пов'язані із цим зміни. Звучить інформація про аборт та його наслідки, зокрема усвідомлення психічних наслідків аборту. Подається інформація про сімейні пологи, участь батька та грудне вигодовування дитини.

Тема 10. Наше майбутнє. Відносини з батьками.

Мета – розкрити учасникам аспекти відношень з батьками та познайомити з досвідом зустрічей після одруження.

Вплив батьків на життя молодого сім'ї викликає потребу розуміння основних принципів відносин з батьками. Цьому та способам вирішення проблемних питань присвячена ця зустріч. Також учасники курсу отримують інформацію про можливість наступних зустрічей після одруження їхню логіку і можливу тематку.

Тема 11. Зустріч з батьками.

Мета – розкрити вплив батьківської сім'ї

на життя молодого подружжя.

Статистичні дослідження показують, що однією з причин ранніх розлучень є нерозумне втручання батьків в життя молодого сім'ї. Це обумовлює причину зустрічі з батьками. На цій зустрічі батьки наречених отримують інформацію про вплив курсів приготування на життя учасників виходячи з попереднього досвіду та поточних спостережень. І головне, відбувається розмова про роль батьків у житті молодого подружжя, особливості комунікації.

Отже, виконання цих завдань вимагає відповідної інфраструктури і підготованих фахівців. Можна сказати, що інфраструктурою Україна забезпечена приблизно на 95% (дуже мало є центрів родини). А відповідних фахівців, які можуть виконувати поставлені завдання в Україні, практично немає. Тому необхідно якнайшвидше створити в Києві Державний Інститут родини і подружнього життя. Україна потребує кваліфікованих фахівців з соціального супроводу і підтримки сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Аристотель*. Политика; Афинская полития. / Аристотель – М.: Мысль, 1997. – 458с.
2. *Гегель Г. В. Ф.* Философия права / Г. В. Ф. Гегель [пер. с нем. М.И. Левина] — М.: Мысль, 1990. – 527с.
3. *Платон*. Государство / Платон // Платон. Соч.: В 3т. – М: Мысль, 1971. – Т.3. – Ч.1. – С. 89-454.
4. *Платон Законы* / Платон [Общ. ред. А.Ф. Лосева, В.Ф. Асмуса, А.А. Тахо-Годи; Пер. с древнегреч. А.Н. Егунова, С.П. Кондратьева]. – М.: Мысль, 1999. – (Классическая философская мысль). – 832с.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2011 р.